

שופטים ה'

Het lied van Devora met het commentaar van Rasjie

K. Jongeling

2014

1. Devora zong, met Barak, de zoon van Avinoam, op die dag het volgende:	א. וְתִשָּׁר דְּבוּרָהּ וּבָרַק בֶּן אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמֶּר:
2. Wanneer bressen worden gemaakt in Israel, wanneer het volk zich vrijwillig beschikbaar stelt, prijs de Eeuwige.	ב. בִּפְרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכּוֹ יְהוָה:
<i>Wanneer bressen¹ worden gemaakt in Israel, wanneer het volk zich vrijwillig beschikbaar stelt</i> – Wanneer er bressen komen over Israel, die hun vijanden slaan in hen omdat zij de Eeuwige verlieten, en het volk stelt zich beschikbaar om terug te keren in bekering, vanaf dat moment zegenen zij de Eeuwige voor de uitreddingen die Hij heeft veroorzaakt.	בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם. כשבאו פרעות על ישראל שפרצו בהם אויביהם על עזבם את ה', והתנדב העם לשוב בתשובה, מעתה ברכו את ה' על התשועות שעשה:
3. Koningen, luister nu; vorsten, hoor toe: Ik wil, ja voor de Eeuwige wil ik zingen, een lied zingen wil ik voor de Eeuwige, de God van Israël.	ג שִׁמְעוּ מְלָכִים הָאֲזִינוּ רְזִיגִים אֲנֹכִי לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
<i>Ik, ik</i> – wordt herhaald. Ik heb een haggadische uitleg gehoord (Jalkoet Sjimoni ²): De Heilige gezegend zij Hij, ontstal de berg Tabor en de berg Karmel hun beloning niet toen zij naar het geven van de Tora kwamen, om de Tora op hen gegeven te krijgen, en toen ze beschaamd weer weggingen. De Heilige, gezegend zij Hij, sprak tot hen, Tenslotte zal Ik jullie de schuld dubbel betalen. Op de Sinai werd er gezegd, (Ex. 20:2) ‘Ik ben de Eeuwige uw God,’ op de Tabor zal er gezegd worden, ‘Ik... Ik...’. Op de Sinai werd er gezegd, ‘Ik ben de Eeuwige uw God,’ op de Karmel zal er gezegd worden, dubbel, (i Kings 18:39) ‘De Eeuwige is God, De Eeuwige is God,’ in de dagen van Elija.	אנכי. אנכי. כפול, שמעתי מדרש אגדה (ילקוט שמעוני ב מ"ז) לא קפח הקדוש ברוך הוא שכר תבור וכרמל, שבאו למתן תורה לתת עליהם את התורה וחזרו בבשת הפנים, אמר להם הקדוש ברוך הוא, סוף שאני פורע לכם כפלים, נאמר בסיני (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, בתבור יאמר: אנכי... אנכי, נאמר בסיני (שם) אנכי ה' אלהיך, בכרמל יאמר, כפול (מלכים א יח לט) ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים, בימי אליהו:
4. Eeuwige, toen U uittrok uit Seir, toen U voortschreed uit het gebied van Edom, trilde de aarde, ook dropen de hemelen, ook de wolken dropen van het water.	ד יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׂדֵּה אֱדוֹם אָרֶץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם־עָבָיִם נָטְפוּ מַיִם:
<i>Eeuwige, toen U uittrok uit Seir</i> – dat duidt op het geven van de Tora, zoals er gezegd is (BeMidbar 33:2), en Hij verscheen hen vanuit Seir. Wat is de betekenis ervan voor deze plaats, wel Devora sprak als volgt: Het is nadelig om je van de Tora af te keren en goed om aan haar vast te houden, want in ontzag en macht is zij gegeven. Daarom werd Israel overgeleverd in de macht van hun vijanden, toen zij zich van haar af keerden, maar toen ze zich vrijwillig bereid verklaarden om zich met haar bezig te houden werden ze gered. Dit alles kan geleerd worden uit de Targum Jonathan. <i>Zij dropen</i> – Ze dropen levenbrengende dauw.	ה' בצאתך משעיר. זה מתן תורה, כמה שנאמר (דברים לג ב) וזרח משעיר למו, ומה עניינה לכאן, כך אמרה דבורה: קשה היא התורה לפרוש ממנה וטובה היא לדבק בה, שהרי במורא ובגבורה נתנה, ולכך נמסרו ישראל ביד אויביהם על פרישתם הימנה וכשהתנדבו לעסוק בה נושעו, כל זה יש ללמוד מתרגומו של יונתן: נטפו. הזילו טל תחיה:
5. De bergen druppelden voor de Eeuwige, dat (was op) Sinai, voor de Eeuwige, de God van Israel.	ה הַרִּים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

1 De wortel betekent: scheuren, openmaken, maar ook gespecialiseerd: het haar losmaken.

2 Zie Appendix.

<p><i>De bergen druppelden</i> – als druppelend water smolten ze. <i>Dit (was op) Sinai</i> – Het is al uitgelegd (vgl. Sjemot 19:16 19, 20:15) wat daar te zien was. Het was een en al rook en donder, toortsen en vuur voor de Eeuwige. Let op, dit is een verkorte manier van zeggen: Dit (was op) Sinai; wat er daarop gebeurde, vanwege het feit dat de Eeuwige erop neerdaalde .</p>	<p>הרים נזלו. כמים נוזלים נמוגו: זה סיני. כבר מפורש (שמות יט ב) מה נראה בו: עשן כולו, וקול, ולפידים ואש מפני ה', והרי זה מקרא קצר 'זה סיני', מה אירע בו, מפני אשר ירד עליו ה':</p>
<p>6. In de dagen van Sjamgar, de zoon van Anat, in de dagen van Jael, hielden de karavanen op, en zij die over de paden gingen, gingen over kronkelwegen.</p>	<p>ו בימי שמגר בן-ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות:</p>
<p><i>In de dagen van Sjamgar de zoon van Anat, in de dagen van Jael</i> – leert dat ook Jael Israel richtte in haar tijd. <i>De karavanen hielden op</i> – Israel was bang om op weg te gaan vanwege de vijanden en ze gingen kronkelwegen in het geheim.</p>	<p>בימי שמגר בן ענת בימי יעל. מלמד שאף יעל שפטה את ישראל בימיה: חדלו ארחות. היו יראים ישראל לצאת לדרכם מפני האויבים והיו הולכים דרך עקלתון בהחבא:</p>
<p>7. De niet-ommuurde plaatsen hielden op (te bestaan), in Israel hielden zij op, totdat ik Devora opstond; totdat ik opstond als een moeder in Israel.</p>	<p>ז חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמת דבורה שקמת אם בישראל:</p>
<p><i>De niet-ommuurde plaatsen hielden op</i> – Open steden zonder muur werden niet langer bewoond vanwege hun vijanden, en ze verzamelden zich in versterkte steden. <i>totdat ik opstond</i> – als <i>שקמת</i>, en zo ook (Sjofetim 6:17) <i>שאתה מדבר עמי</i> (voor <i>שאתה</i>.)</p>	<p>חדלו פרזון. ערי הפרזי שאין להם חומה חדלו מהיות יושבים בהם מפני אויביהם, ונאספו אל ערי המבצר: עד שקמתי. כמו שקמתי, וכן (שופטים ו יז): שאתה מדבר עמי:</p>
<p>8. Koos men nieuwe goden dan was er strijd in de poorten; was er een schild of een speer te zien bij de veertigduizend tegen Israel?</p>	<p>ח יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אם-יראה ורמח בארבעים אלף בישראל:</p>
<p><i>Koos men nieuwe goden dan was er strijd in de poorten</i> – Wanneer Israel nieuwe goden koos (cf. Deut. 32:17), dan werden ze het onderwerp van strijd in hun poorten. maar let op, nu ze zich vrijwillig aanbieden, wordt er dan een schild of speer gezien in Israel wat nodig is om te strijden tegen de veertigduizend legeraanvoerders die de heidenen tegen hen brachten. De Almachtige bracht hen in de war in hun strijd met de sterren (vers 21) en de beek Kisjon bestookte hen. <i>Poorten</i> – als in (Dev. 17:2): wanneer in uw midden in één van uw poorten, d.i. steden.</p>	<p>יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים. כשבחר לו ישראל אלהים חדשים, אז הוזקו למלחמה בשעריהם, ראו עתה בהתנדבם, אם יראה בישראל מגן ורומח, שצריך להלחם בארבעים אלף ראשי גייסות שהביא הגוי עליהם, וכולם הממם המקום במלחמת הכוכבים (פסוק כא) ונחל קישון גרפם: שערים. כמו (דברים יז ב) כי ימצא בקרבך באחד שעריך, עירות:</p>
<p>9. Mijn hart gaat uit naar de bestuurders van Israel, die zich vrijwillig aanboden bij het volk, 'Zegen de Eeuwige.'</p>	<p>ט לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו יהוה:</p>
<p><i>Mijn hart</i> – Ik, Devora, ben voor de bestuurders van Israel; door te houden van de wijzen van Israel die zich vrijwillig aanboden bij het volk door te zeggen: Zegen de Eeuwige en bekeer je tot Hem.</p>	<p>לבי. אני דבורה לחוקקי ישראל, לאהוב את חכמי ישראל שהתנדבו בעם, לאמר: ברכו את ה' ושובו אליו:</p>
<p>10. Zij die witte ezels berijden, zij die in het gericht zitting hebben, en zij die op de weg gaan, spreek ervan.</p>	<p>י רכבי אתנות צהרות ישיבי עלימדין והלכי עלידרך שיחו:</p>

<p><i>Zij die witte ezels berijden</i> – De handelaars en edelen die vanaf heden kunnen rijden op waardevolle witte ezels, zonder angst of bezorgdheid voor hun vijanden, en zij die <i>in het gericht zitting</i> – dat is een uitdrukking voor rechters– hebben, die bang waren om recht te doen in het openbaar, en zo ook Targum Jonathan: zij die hoorden tot degenen die zitten ter rechtsgeding; en zij die te voet gaan op de weg, vertel en verhaal van deze uitredding; (v. 11) zodat in plaats van het lawaai van hen die jullie tegenstreven, rovers, bandieten en belastinginners, die samengroepten in strijdgewoel om in een hinderlaag te doen lopen bij de oversteekplaatsen in het water, daar zullen degenen die ezels berijden en zij die over de weg gaan gewag maken van de rechtvaardige daden van de Eeuwige. Wat zijn Zijn rechtvaardige daden? Rechtvaardige daden van Zijn open steden in Israel, omdat Hij Israel rust gaf om de open steden te bewonen en uit de open steden alleen naar buiten te gaan, niet in een groep van volk.</p>	<p>רכבי אתונות צחורות. הסותרים והשרים שירכבו מעתה על אתונות לבנות החשובות, מבלי יראה ודאגת אויביהם, ואותן שיושבין על מדין, לשון דיינים, שהיו יראים לעשות משפט בפרהסיא, וכן תרגם יונתן: דהוו מתחברין למיתב על דינא, ואותן שהולכין רגלי על דרך, שיחו וספרו את התשועה הזאת, אשר מקול המחצצים אתכם, אורבים, ליסטים ומוכסין, היושבין גדודים במערכות לארוב בעברי המים, שם יתנו עתה רוכבי האתונות והולכי על דרך את צדקות ה', ומה הן הצדקות (פסוק יא) צדקות פרזנו בישראל שהשקיט את ישראל, לשכון פרזון ולצאת מפוזרים ביחיד, שלא באסיפת עם:</p>
<p>11. In plaats van het lawaai van de tegenstanders, tussen de plaatsen van het waterscheppen, daar zullen ze bekend maken de rechtvaardige daden van de Eeuwige, de rechtvaardige daden van Zijn open steden in Israel. Toen daalde het volk van de Eeuwige af naar de poorten.</p>	<p>יא מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות יהוה צדקות פרזנו בישראל אז ירדו לשערים עם יהוה:</p>
<p><i>Tegenstanders</i> – Menachem (ben Saruk) verklaart: zij die oorlog voeren en de strijd organiseren, en hij voegt dit samen met (Misjle 30:27) De sprinkhanen hebben geen koning, toch marcheren ze met z'n allen; een uitdrukking voor troepen. Een andere uitleg מקול מחצצים בין משאבים, Wanneer jullie tussen de waterplaatsen gingen om water te scheppen waren jullie bang voor het geluid van de stenen glad van de rivier, kiezels³ in de volkstaal, want degeen die erover heen loopt is hoorbaar door hun geluid en jullie waren bang ... jullie vijanden. Maar nu hoeft men zich hierover geen zorgen meer te maken daarom is het een verplichting voor jullie om zijn naam te danken. מחצצים (is dan) een aanduiding van stenen glad gemaakt door de rivier als in (Echa 3:16) en hij brak met de stenen (mijn tanden). <i>Toen daalden zij af naar de poorten</i> – Zij keerden terug naar de steden van hun inwoning die ze ontvlucht waren om zich te verzamelen in versterkte steden.</p>	<p>מחצצים. פתר מנחם: עורכי מלחמה וסודרי קרב, וחברו עם (משלי ל כז): מלך אין לארבה ויצא חצץ כולו, לשון גדודים. דבר אחר: מקול מחצצים בין משאבים. כשהייתם הולכים בין משאבים לשאוב מים, הייתם יראים מקול אבנים, חלוקי הנחל, קיזל"ש בלע"ז, שהעובר עליהם נשמע קולם, והייתם יראים שלא ירגישו בכם אויביכם, מעכשיו אין לחוש על זאת, ומשום הכי מצוה עליכם ליתן הודיה לשמו: מחצצים. לשון אבני חלוקי הנחל, כמו (איכה ג טז) ויגרס בחצץ: אז ירדו לשערים. חזרו לערי מושבותם שברחו מהם ליאסף אל ערי המבצר:</p>
<p>12. Waak op, waak op, Devora. Waak op, waak op, spreek een lied. Sta op Barak, en voer je gevangenen weg, zoon van Avinoam.</p>	<p>יב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי-שיר קום ברוך ושב שביך בן-אבינעם:</p>
<p><i>Waak op, waak op, Devora</i> – een uitdrukking van lofprijzing naar zijn eenvoudige betekenis, wees sterk in je loflied. Maar onze rabbijnen zeiden (TB Pesachim 66b⁴): omdat ze zichzelf prees door te zeggen (v. 7) 'totdat ik, Devora, opstond,' verliet de Heilige Geest</p>	<p>עורי עורי דבורה. לשון שבח כפשוטו, התגברי בשירתך. ורבותינו אמרו (פסחים סו ב) מפני שנתהללה ואמרה (פסוק ז) עד שקמתי דבורה,</p>

3 יב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי-שיר קום ברוך ושב שביך בן-אבינעם: ש"י חלק ראשון המלים הצרפתיות שבפירושי רש"י על התנ"ך, ירושלים תשס"ו (1990) echter: משה קטן, אוצר לעזי רש"י, die de vorm geeft, mogelijk in verband te brengen met het franse cailloux, steentjes.

4 Zie Appendix.

haar.	נסתלקה הימנה רוח הקודש:
13. Toen regeerde een rest onder de machtigen van het volk; de Eeuwige regeerde voor mij onder de helden.	<p>יג אַז יֵרֵד שְׂרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוָה יֵרְד־לִי בְּגִבּוֹרִים:</p>
<p><i>Toen regeerde een rest onder de machtigen</i> – יֵרֵד, betekent 'regeerde', als in (Jesj. 45:1): om volken voor Hem te regeren. De resten van Israel regeerden over de machtigen van de volkeren. <i>De Eeuwige voor mij onder de helden</i> – Hij gaf mij heerschappij over de helden van de volkeren.</p>	<p>אז ירד שריד לאדירים. ירד - ירדה, כמו (ישעיהו מה א) לרד לפניו גוים, שרידי ישראל רדו באדירי הגוים: ה' ירד לי בגבורים. ירדה לי את גבורי הגוים:</p>
14. Uit Efraim, van wie de wortel tegen Amalek is; achter je Benjamin met jouw verzwakkers; uit Machir daalden bestuurders af, en uit Zevoelen zij die de schrijversstaf hanteren.	<p>יֵד מִנֵּי אֶפְרַיִם שְׂרִשֻׁם בְּעַמְלָק אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִיךָ מִנֵּי מְכִיר יֵרְדוּ מַחְקָקִים וּמְזַבְּזֹן מְשֻׁבָּם בְּשֵׁבֶט סַפֵּר:</p>
<p><i>Uit Efraim</i> – Vanuit Efraim kwam de wortel, nl. Jehosjoea, de zoon van Noen, om over Amalek te regeren en het door het zwaard te verzwakken (Ex. 17:13). Dit vers is verbonden met het vorige om het volgende duidelijk te maken: De Eeuwige regeerde voor mij over de helden, wil zeggen: Hij stelde Jehosjoea aan om over Amalek te regeren. <i>Na je</i> – zal er uit de stam van Benjamin opstaan Sjaeol, de zoon van Kiesj, die hem zal stenigen en verzwakken (עמם) als nagloeïende (עוממות) kolen. Het is ook mogelijk om te verklaren als slaande op het leger van 200,000 man voetvolk waarmee Sjaeol over hen kwam (i Sjem. 15:4). <i>Uit Machir daalden bestuurders af</i> – Belangrijke officieren die de Amorieten onderwierpen (Dev. 3:4), die zestig steden veroverden; het gehele gebied van Argov dat Jaier veroverde.</p>	<p>מני אפרים. מן אפרים יצא שורש יהושע בן נון, לרדות בעמלק לחלש אותו לפי חרב, ומחובר מקרא זה לעליון, לפרש: ה' ירד לי בגבורים, את יהושע הקים לרד בעמלק: אחריך. יקום משבט בנימין שאול בן קיש שיגרמנו ויעמם אותו כגחלים עוממות. ויש לתור: 'בעממך', בחיל של מאתים אלף רגלי שבא שאול עליהם: מני מכיר ירדו מחקקים. שרים גדולים שכבשו את האמורי, אשר כבשו (דברים ג ד) ששים עיר כל חבל ארגוב שכבש יאיר:</p>
15. En de prinsen van Issachar waren bij Devora, en Issachar zo ook Barak; het dal in werden ze gestuurd te voet. Onder de afdelingen van Reoeven, groot waren de voornemens van het hart.	<p>טו וְשָׂרֵי בִישֻׁשְׁכָר עַם־דְּבִרָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר בֶּן בָּרַק בְּעַמְקֵי שֵׁלַח בְּרַגְלָיו בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֻקֵּי־לֵב:</p>
<p><i>En de prinsen van Issachar</i> – zij vormen de leden van het Sanhedrin, die bezig zijn met Tora (i Divre HaJamim 12:32) op de hoogte van de kennis van de tijden; zij waren steeds samen met Devora bezig om Israel insetting en wetsregel te leren. <i>En de prinsen van Issachar</i> – De 'jod' hier is een affix dat geen enkele functie heeft, vergelijk de 'jod' in (Ps. 8:8): het vee van het veld (שָׂדֵי); (Jer. 22: 14): en hij hakt vensters (חֲלוֹנִי) uit. <i>En Issachar zo ook Barak</i> – en de rest van het volk van Issachar, zij zijn het volk van Barak in alles wat hij zal bevelen. <i>Het dal in werden ze gestuurd te voet</i> – Hij stuurde hen voor al zijn boodschappen, om het volk te verzamelen en voor alle oorlogsbehoeften. <i>Onder de afdelingen van Reoeven</i> – maar in de onderdelen van Reoeven's hart waren <i>de voornemens van het hart</i> vele (Targum Jonathan:) de bedrieglijke slimheid van zijn hart. En wat was die slimheid dan? Hij stelde zich op bij de randen van de strijd om te horen wie zou winnen en met diegene samen te werken.</p>	<p>ושרי ביששכר. שרים שביששכר, הם סנהדראות עוסקין בתורה, (דברי הימים א יא לב) יודעי בינה לעתים, הם תמיד עם דבורה ללמד בישראל חק ומשפט: ושרי ביששכר. יו"ד זו טפילה היא ואינה משמשת כלום, והרי היא כיו"ד (תהלים ח ח) בהמות שדי, (ירמיהו כב יד) וקרע לו חלוני: ויששכר כן ברק. ושאר העם של יששכר, כן הם עם ברק לכל אשר יצוה: בעמק שלח ברגליו. שלחם בכל שליחותו, ולאסוף את העם ולכל צרכי המלחמה: בפלגות ראובן. אבל בחילוקי לבו של ראובן רבו חקקי לב. (תרגום:) נכלי ליבא, ערמומית, ומה היא ערמומיתו, ישב לו בין משפתי המלחמה לשמוע מי נוצח ויהיה עמו:</p>

<p>16. Waarom zit je tussen de grenzen, om het blaten van de kuddes te horen? Onder de afdelingen van Reoeven, groot waren de onderzoeken van het hart.</p>	<p>טו למה ישבת בין המשפטים לשמע שרקות עדרים לפלגות ראובן גדולים חקרי-לב:</p>
<p><i>Het blaten van de kuddes</i> – Om het geluid van de kuddes in de strijd te horen, aan wie het geluid van de overwinning is en aan wie het geluid van de nederlaag.</p>	<p>שרקות עדרים. לשמוע קול עדרי המלחמה, למי קול ענות גבורה ולמי קול ענות חלושה:</p>
<p>17. Gilead blijft aan de overzijde van de Jordaan; en Dan, waarom bewoont hij schepen? Asjer woont aan de oever van de zeeën en bij zijn bressen blijft hij.</p>	<p>יו גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון:</p>
<p><i>Blijft aan de overzijde van de Jordaan</i> – en hij kwam niet naar de strijd, en zo ook Dan, hij verzamelde zijn rijkdom in schepen om klaar te staan om te vluchten. <i>Bij zijn bressen</i> – om de zwakke plaatsen van zijn land te bewaken.</p>	<p>בעבר הירדן שכן. ולא בא אל המלחמה, וכן דן הכניס ממונו בספינות לעמוד ולברוח: ועל מפרציו. לשמור פרצות ארצו:</p>
<p>18. Zevoelen is een volk dat zijn leven in de waagschaal stelde tot de dood aan toe, evenals Naftali, op de hoge plaatsen van het veld.</p>	<p>יח זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה:</p>
<p><i>Zevoelen is een volk dat zijn leven in de waagschaal stelde</i> – Hij beschimpte zichzelf en was bereid zelf te sterven in de strijd samen met Barak, en zo ook <i>Naftali op de hoge plaatsen van het veld</i> – op de berg Tabor.</p>	<p>זבלון עם חרף וגו'. בזה נפשו והפקיר עצמו למות במלחמה עם ברק, וכן נפתלי על מרומי שדה. על הר תבור:</p>
<p>19. De koningen kwamen en streden, toen streden de koningen van Kenaän bij Tanach, bij de wateren van Megiddo; geen stukje zilver namen ze.</p>	<p>יט באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען בתענד על-מי מגדו בצע כסף לא לקחו:</p>
<p><i>In Tanach, bij de wateren van Megiddo</i> – Targum Jonatan: In Tanach verbleven zij, en ze reikten tot de wateren van Megiddo. Het hoofd van het kamp was in Tanach en het reikte tot de wateren van Megiddo. <i>Geen stukje zilver namen ze</i> – Gratis kwamen ze Sisera te hulp, ze vroegen van hem geen beloning.</p>	<p>בתענד על מי מגדו. תרגם יונתן: בתענד הו שרן ומטן על מי מגדו, ראש המחנה בתענד ומגיע עד מי מגידו: בצע כסף לא לקחו. חנם באו לעזרת סיסרא, לא בקשו ממנו שכר:</p>
<p>20. Vanuit de hemel streden zij; vanuit hun banen vochten de sterren met Sisera.</p>	<p>כ מן-שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם-סיסרא:</p>
<p><i>Vanuit de hemel streden zij</i> – En ook de Heilige gezegend zij Hij zond tegen hen zijn troepen die ook geen enkele beloning wensden. <i>Vanuit hun banen</i> – De top van de ster is in de hemel en zijn einde op de aarde, op grond hiervan zegt men (Tanchoema Bresjiet 5): de dikte van het uitspansel is gelijk aan de ruimte tussen hemel en aarde, want de ster is bevestigd in het uitspansel als een grendel in een deur, de maat van zijn lengte is gelijk aan de dikte van het firmament. En uit dit vers, dat ervan getuigt dat zij streden vanuit hun banen leiden we af dat de dikte van het uitspansel gelijk is aan het hoogteverschil tussen hemel en aarde.</p>	<p>מן שמים נלחמו. ואף הקדוש ברוך הוא שלח במ צבאו שאינם רוצים שום שכר: ממסלותם. ראש הכוכב בשמים וסופו בארץ, מכאן אמרו (תנחומא בראשית ה) עוביו של רקיע כאויר שבין שמים לארץ, שהכוכב תקוע ברקיע כמין נגר בדלת, מדת ארכו כעביו של רקיע, ומן המקרא שמעיד 'ממסילותם נלחמו', אנו שומעין שעוביו של רקיע כגובה שמים מן הארץ:</p>
<p>21. De beek Kisjon sleurde hen weg, de overoude beek, de beek Kisjon; trap neer, mijn ziel, de macht.</p>	<p>כא נחל קישון גרפם נחל קדומים נחל קישון תדרכי נפשי עז:</p>

<p><i>Sleurde hen weg</i> – Hij sleurde hen weg van de wereld, zoals de hark die as wegharkt uit een oven. De overoude beek – Hij werd een onderpand voor de zee hiervoor in de tijden van Egypte zoals het is opgetekend in (TB) Pesachim (118b).⁵ <i>Trap neer, mijn ziel</i> – met de voeten de macht van de helden van Kanaan.</p>	<p>גרפם. טאטס מן העולם, כמגרפה זו שגורפת את האפר מן הכירה: נחל קדומים. שנעשה ערב לים על זה מימות מצרים, כדאיתא בפסחים (ק"ח ב): תדרכי נפשי. ברגלים את עוז גבורי כנען:</p>
<p>22. Toen stampten ze op de hielen van de paarden, vanwege het steigeren, het steigeren van hun machtigen.</p>	<p>כב אָז הָלְמוּ עֵקְבֵי־סוּס מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אַבְיָרוּ:</p>
<p><i>Toen stampten ze op de hielen van de paarden</i> – De hoefijzers van hun paarden raakten los, want de hitte van de ster kookte de modder, en de spijker viel weg, zoals men de voeten brandt in kokend water, en zo vielen de hoefijzers weg, en omdat ze wegvielen werden de voeten geslagen (Mechilta Ex. 14:24). <i>Vanwege het steigeren, het steigeren van hun machtigen</i> – Ze lieten hun paarden steigeren in de strijd zoals in (Nachom 3:2): En een steigerend paard; dit is een uitdrukking voor het steigeren van het paard.</p>	<p>הלמו עקבי סוס. נשתלפו טלפי סוסיהם, שהיה חום הכוכב מרתח את הטיט והציפורן נשמטה, כמו שמוֹלְגִין את הרגלים ברותחין והטלפים נשמטים, מתוך שנשתלפו נהלמו הרגלים: מדהרות דהרות אביריו. שהיו מרקידים את סוסיהם במלחמה, כמו (נחום ג ב) וסוס דהר, הוא לשון הרקדת הסוס:</p>
<p>23. Vervloek Meroz, zei de gezondene van de Eeuwige, vervloek ten enemale haar inwoners, want zij kwamen niet voor de hulp aan de Eeuwige, voor de hulp aan de Eeuwige tegen de helden.</p>	<p>כג אָרוּ מִרוֹז אָמַל מְלֹאֵךְ יְהוָה אָרוּ אָרוֹר וְשִׁבְיָהּ כִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים:</p>
<p><i>Vervloek Meroz</i> – Sommigen zeggen dat het een ster was, anderen zeggen dat het een aanzienlijk persoon was, die in de buurt van de strijd was, maar niet kwam (vgl. TB Moed Katan 16a). <i>De gezondene van Eeuwige zei</i> – Barak zei vanwege het feit dat hij gezonden was door de Heilige, gezegend zij Hij. <i>Haar inwoners</i> – degenen die binnen vier el ervan wonen. Met vierhonderd hoorns excommunicerde Barak Meroz. <i>Voor de hulp aan de Eeuwige</i> – alsof dat zou kunnen, dat wie Israel helpt is als iemand die de Sjechiena helpt.</p>	<p>אורו מרוז. אמרי לה כוכבא הוה, ואמרי לה גברא חשיבא הוה (מועד קטן טז א), והיה סמוך למקום המלחמה ולא בא: אמר מלאך ה'. אמר ברק בשליחותו של הקדוש ברוך הוא: יושביה. היושבים בארבע אמות שלו (שם) בארבע מאות שפורי שמתיה ברק למרוז: לעזרת ה'. כביכול, שמי שהוא עוזר את ישראל, כעוזר את השכינה:</p>
<p>24. Meer dan de vrouwen zij Jael, de vrouw van Chever de Keniet, gezegend, meer dan de vrouwen in de tent zij zij gezegend.</p>	<p>כד תְּבָרַךְ מְנַשִּׁים יַעֲלֵ אֵשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנַשִּׁים בְּאֵהָל תְּבָרַךְ:</p>
<p><i>Meer dan de vrouwen in de tent</i> – slaat op Sara, van wie gezegd wordt (Bresj. 18:9): Zij is in de tent; op Rivka van wie gezegd wordt (ibid. 24:67): En Jitschak bracht haar in de tent; en van Rachel en Lea van wie gezegd wordt (ibid 31:33): En hij ging uit de tent van Lea, en hij ging de tent van Rachel binnen. <i>Meer dan de vrouwen in de tent zij zij gezegend</i> – Jael, waarom? zij kregen kinderen en brachten hen groot, maar was Jael er niet geweest, dan zou deze goddeloze gekomen zijn en hij zou hen vernietigd hebben. Zo staat het in Bresjiet Rabbah (48:15). Een andere verklaring is dat Jael ook in tenten woonde, en dat zij daarom vermeld werd in de zegen over de tenten.</p>	<p>מנשים באהל. שרה, שנאמר בה (בראשית יח ט) הנה באהל. רבקה, שנאמר בה (שם כד סז) ויביאה יצחק האהלה. רחל ולאה, שנאמר בהן (שם לא לג) ויצא מאהל לאה וגו': מנשים באהל תבורך. יעל. למה - הן ילדו וגידלו, ואם לא יעל הרי הרשע הזה בא ומאבדן, כך הוא בבראשית רבה (מח טו). דבר אחר, אף יעל היתה יושבת אהלים, לפיכך הזכיר אותה בברכת אהלים:</p>
<p>25. Water vroeg hij, melk gaf ze hem, in een edele schaal bracht ze hem room.</p>	<p>כה מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה בְּסִפְלֵ אֲדִירִים:</p>

5 Zie Appendix.

	הַקְרִיבָה חֲמָאָה:
<p><i>Melk gaf ze hem</i> – om er achter te komen of hij helder was, of hij onderscheid kon maken tussen de smaak van water en de smaak van melk, zo Targum Jonathan. <i>In een edele schaal</i> – in een schaal waaruit men water drinkt, want water wordt 'edel' genoemd, zoals er gezegd is (Sjemot 15:10): In de machtige wateren.</p>	<p>חלב נתנה. לדעת אם לבו עליו שיבין בין טעם מים לטעם חלב, כן תרגם יונתן: בספל אדירים. בספל ששותין בו מים, שהמים נקראו 'אדירים', שנאמר (שמות טו י) במים אדירים:</p>
<p>26. Ze strekte haar hand uit naar de tentpin, en haar rechterhand om de uitgeputten te treffen; ze sloeg Sisera, doorboorde zijn hoofd, en ze verwondde en doorboorde zijn slaap.</p>	<p>כּו יָדָהּ לִיְתֵד תְּשַׁלְּחָנָה וַיִּמְיָנָה לְהִלְמוֹת עַמְלִים וְהִלְמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רֵאשׁוֹ וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רְקִתּוֹ:</p>
<p><i>Om de uitgeputten te treffen</i> – Sisera, die uitgeput en vermoeid was. <i>Ze doorboorde</i> – een term voor doorboren. <i>Ze verwondde</i> – een term voor verwonden. <i>Ze doorboorde</i> – het kwam eruit aan de andere kant.</p>	<p>להלמות עמלים. סיסרא, שהיה עמל ויגע: מחקה. לשון חיקוי: ומחצה. לשון מחץ: וחלפה. יוצא מצד אחר:</p>
<p>27. Aan haar voeten zonk hij neer, viel hij, lag hij; aan haar voeten zonk hij neer en viel hij; waar hij neerzonk daar viel hij, vernietigd.</p>	<p>כּו בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל בְּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שְׂדוּד:</p>
<p>28. Door het raam keek ze en de moeder van Sisera klaagde door het latwerk; waarom talmt zijn strijdswagen met komen? Waarom blijft de voortgang van zijn wagens?</p>	<p>כח בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֵב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רָכְבוֹ לִבּוֹא מִדּוּעַ אֲחֲרוֹ פְּעָמֵי מְרַכְבוֹתָיו:</p>
<p><i>Klaagde</i> – een uitdrukking die een vorm van spreken aangeeft, als in (Isa. 57:19): de spraak van de lippen. Maar onze rabbijnen verklaarden (TBRosh Hashanah 33b): het is een uitdrukking voor weeklagen, zoals het weeklagen dat met deze wortel is weergegeven in de Targum (Num. 29:1). Maar ik zeg dat het een uitdrukking voor zien is, zoals (Zach. 2:12): de pupil van het oog, en zo heeft Menachem het ingedeeld. <i>Latwerk</i> – een raam.</p>	<p>ותיבב. לשון דבור, כמו (ישעיהו יז יט) ניב שפתים. ורבותינו פירשוהו (ראש השנה לג ב) לשון גניחה, כתרועה, דמתרגמינן 'יבבא' (ויקרא כג כד). ואני אומר: לשון ראייה, כמו (זכריה ב ב) בבת עיני, וכן חברו מנחם: אשנב. חלון:</p>
<p>29. De wijste van haar prinsessen antwoorden haar, en ze geeft ook zichzelf antwoord.</p>	<p>כט חֲכָמוֹת שְׂרוֹתֶיהָ תַעֲנִינָה אֶף־הִיא תִשָּׁיב אֲמַרְיָהּ לָהּ:</p>
<p><i>De wijste van haar prinsessen antwoorden haar</i> – de wijste die onder haar prinsessen zijn, daarom staat er bij de chet een patach. Hetzelfde woord met op die plaats een chatef kamets, als (Misjle 24:7): Voor een dwaas is de wijsheid te verheven, maar hier staat het met een patach zoals in (Misjle 14:1): De wijzen van de vrouwen bouwen haar huis, dat is: wijzen die onder de vrouwen zijn. <i>Antwoorden haar</i> – De dagesj in de tweede noen dient in plaats van een derde noen, en het betekent dus: zij antwoorden haar. De dagesj in de noen dient in plaats van het woord "haar/het" zoals in (Lev. 6:14): Goed gemengd moet je het brengen. <i>Ze geeft ook zichzelf antwoord</i> – Troost voor haarzelf, waarom verbaas ik mij over het uitblijven van mijn zoon?</p>	<p>חכמות שרותיה תענינה. החכמות שבשרותיה, לכך נקוד ח"ת פת"ח, חכמות שהוא שם דבר נקוד חט"ף קמ"ן, כמו (משלי יד א) ראמות לאויל חכמות, וזה נקוד חכמות, וכן (שם יד א) חכמות נשים בנתה ביתה, חכמות שבנשים: תענינה. דגשות של נו"ן משמשת במקום נו"ן שלישיית, ופתרונו תענינה אותה, דגשות נו"ן משמשת במקום 'אותה', כמו (ויקרא ו יד) מרבכת תביאנה: אף היא תשיב אמריה. תנחומין לעצמה: מה אני מתמה תמיה על עכוב בני:</p>

<p>30. Ze vinden en verdelen toch buit, één, twee meisjes voor iedere man? Buit van geveerde klederen voor Sisera, buit van geveerde, geborduurde, klederen; twee stuks geborduurde klederen voor de nek van de plunderaar.</p>	<p>ל הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתיים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתיים לצוארי שלל:</p>
<p><i>Ze vinden en verdelen toch buit</i> – en dat vertraagt hen. <i>Twee meisjes voor iedere man</i> – Ze verkrachten de mooie vrouwen in Israel, en elke man onder hen heeft twee of drie vrouwen in zijn bed.</p>	<p>הלא ימצאו יחלקו שלל. והוא מעכבן: רחמתיים לראש גבר. מענים נשים יפות בישראל, וכל איש מהם יש לו במטתו שתיים ושלוש נשים:</p>
<p>31. Zo mogen al uw vijanden ten onder gaan, Eeuwige; maar zij die van Hem houden als de zoon wanneer hij uitgaat in zijn kracht. En het land had veertig jaar rust.</p>	<p>לא כן יאבדו כל-אויביך יהוה ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:</p>
<p><i>Zo mogen ten onder gaan</i> – Devora zei: Dit is een nutteloze troost voor haar, want zo mogen al uw vijanden ten onder gaan, Eeuwige, zoals hij ten onder ging. <i>Maar zij die van Hem houden als de zoon wanneer hij uitgaat in zijn kracht</i> – in de toekomst (Jesj. 30:26): zeven maal het licht van zeven dagen, dat is één op de 343; als het aantal 49 maal 7. [Tanchuma]. <i>En het land had rust</i> – Dit zijn geen woorden van Devora, maar woorden van de schrijver van het boek.</p>	<p>כן יאבדו. דבורה אמרה: תנחומין של הבל הן לה, כן יאבדו כל אויביך ה', כאשר אבד הוא: ואהביו כצאת השמש בגברתו. לעתיד לבא, (ישעיהו ל כו) שבעתים כאור שבעת הימים, שהיא על אחת שלש מאות וארבעים ושלוש כמספר ארבעים ותשע שביעיות: ותשקט הארץ. אין זה מדברי דבורה אלא מדברי כותב הספר:</p>

Appendix:

Yalkoet Sjimoni Sjofetim 5 – 47:

אנכי לה' אנכי אשירה. זש"ה כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא. בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה שמעו תבור וכרמל והניחו מקומם ובאו להם ושט כרמל בים והקב"ה צוה להם למה תרצדון הרים גבנונים למה אתם רצים ומדיינים בעלי מומין אתם כענין שנאמר או גבן או דק. ההר חמד אלהים לשבתו זה סיני ואעפ"כ פרע להם הקב"ה שכרם בטירוף שנטרפו ובאו. בתבור נפל סיסרא וחיילותיו ונעשה לישראל ישועה בראשו, כיון שנפלו שונאיהם של ישראל נאמר בו אנכי לה' אנכי אשירה. בסיני נאמר אנכי, ובתבור נאמר בו אנכי לה' אנכי אשירה. בסיני נאמר אנכי, ובתבור נאמר שני פעמים ובכרמל נתקדש שמו של הקב"ה ונאמר בו ה' הוא האלהים כנגד אנכי ה' אלהיך:

Ik voor de Eeuwige, ik zal zingen. Zo zegt de Schrift (Jirm. 46:18) Hij zal als Tabor onder de bergen, en als Karmel bij de zee, aankomen. Op het moment dat de Heilige, gezegend zij Hij, kwam om de Tora te geven hoorden Tabor en Karmel dat en ze bewogen zich van hun plaats en ze kwamen voor zichzelf, en Karmel bewoog zich in de zee. En de Heilige, gezegend zij Hij, sprak hen bevelend toe: waarom springen de gebochelde bergen, waarom rennen en discussiëren jullie, jullie zijn onvolkomenen zoals er gezegd is (Wayyikra 21:20): *of gebocheld of dwergachtig*. De berg waar God wenst te rusten dat is Sinaj. Maar daarom kende de Heilige, gezegend zij Hij, aan hen hun loon toe vanwege de verscheuring waardoor zij verscheurd waren toen ze kwamen. Op Tabor viel Sisera en zijn legers en werd er voor Israel uitredding gegeven door zijn hoofd. Direct toen de haters van Israel vielen werd daarover gezegd (Sjof. 5:3): *Ik voor de Eeuwige, ik zal zingen*. Op Sinaj werd er gezegd: *Ik*, en op Tabor wed er gezegd: *Ik voor de Eeuwige, ik zal zingen*. Op Sinaj werd er *Ik* gezegd en op Tabor werd het twee keer gezegd. En op Karmel werd de naam van de Heilige, gezegend zij Hij, twee maal geheiligd, en werd er gezegd [twee maal] (i Mel. 18:39): *De Eeuwige is God*, tegenover (Sjemet 20:2): *Ik ben de Eeuwige uw God*.

TB Pesachim 66b:

אמר רב יהודה אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל דאמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב (שופטים ה) חדלו פרוזן בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל וגו' וכתיב (שופטים ה) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר:

Rab Juda zei uit naam van Rab: Iedereen die zich op zichzelf beroemt, als het een wijze is, dan zal zijn wijsheid hem verlaten, als het een profeet betreft dan zal zijn profetie hem verlaten. Als het een wijze is, dan zal zijn wijsheid hem verlaten, zoals in het geval van Hillel; want de Meester zei: 'Hij begon hen met woorden te berispen,' en toen zei hij hen: 'Ik heb een bepaalde halacha vernomen, maar ik ben hem vergeten'. Als het een profeet betreft dan zal zijn profetie hem verlaten: zoals in het geval van Devora, want er is geschreven, Er kwam een einde aan de bestuurders in Israel, er kwam een einde aan, totdat ik opstond, Devora, totdat ik opstond, een moeder in Israel; en dan is er geschreven, Waak op, waak op, Devora, waak op, waak op, spreek een lied.

TB Pesachim 118b:

ר' נתן אומר ואמת ה' לעולם דגים שבים אמרוהו כדרב הונא דאמר רב הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו וכדדרש רבה בר מרי מאי דכתיב (תהילים קו) וימרו על ים בים סוף מלמד שהמרו ישראל באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותן ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו אמר לו אתן לך אחד ומחצה שבהן אמר לו רבש"ע יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהא לי ערב מיד פלט אותן ליבשה ובאו ישראל וראו אותן

שנאמר (שמות יד) וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים מאי אחד ומחצה שבהן דאילו בפרעה כתיב (שמות יד) שש מאות רכב בחור ואילו בסיסרא כתיב (שופטים ד) תשע מאות רכב ברזל כי אתא סיסרא [אתא עלייהו בדקרי דפרזלא הוציא הקב"ה עליהם כוכבים ממסילותם דכתיב] (שופטים ה) מן שמים נלחמו הכוכבים כיון דנחיתו כוכבי שמים עלייהו אקדירו הני דקרי דפרזלא נחיתו לאקרורי למיסחי נפשייהו בנחל קישון אמר לו הקב"ה לנחל קישון לך והשלם ערבונך מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים שנאמר (שופטים ה) נחל קישון גרפם נחל קדומים מאי נחל קדומים נחל שנעשה ערב מקדם באותה שעה פתחו דגים של ים ואמרו ואמת ה' לעולם:

Rabbi Nathan zei: De vis in de zee was de eerste die zei: *en de waarheid van de Eeuwige houdt altijd stand*, in overeenstemming met r. Hoena, want r. Hoena zei: De Israelieten van die generatie (van de uittocht) waren mensen met een klein geloof, en zoals Rabba b. Mari uitlegde: Wat wordt er geleerd in het vers: Maar zij waren opstandig bij de zee, zelfs bij de Schelfzee (Teh. 106:7). Dit laat zien dat op dat moment de Israelieten opstandig waren en dat ze zeiden: Net zo als wij aan de ene kant omhoog komen, zo komen de Egyptenaren aan de andere kant omhoog. Daarop gaf de Heilige, gezegend zij Hij, bevel aan de prins van de zee:⁶ Spuw ze uit op droog land. Hij zei toen tot Hem: Heer der wereld, geeft een Meester een gift aan zijn dienaar, om die dan weer terug te nemen? Ik zal je anderhalf maal hun getal geven, antwoordde Hij. Toen pleitte hij: Heer der wereld, kan een dienaar iets opeisen van zijn meester? Hij antwoordde: Laat de beek Kisjon voor Mij als zekerheid fungeren. Toen spuwde hij hen dadelijk op het droge land. Israel kwam en zag hen, want er staat geschreven: en Israel zag de Egyptenaren dood op de oever van de zee (Sjemot 14:30). Waar verwijst 'anderhalf maal hun getal' naar? In het geval van Farao staat er geschreven: zeshonderd uitgelezen strijdwagens (Sjemot 14:7), en in het geval van Sisera staat er geschreven: negenhonderd strijdwagens van ijzer (Sjof. 4:13). Toen Sisera kwam trok hij op hen af met ijzeren staven. Toen bracht de Heilige, gezegend zij Hij, de sterren uit hun banen tegen hem in het geweer, zoals er geschreven staat: de sterren in hun banen streden tegen Sisera (Sjof. 5:20). Zodra de sterren van de hemel op hen afdaalden verhitten zij die ijzeren staven. Daarom gingen ze naar beneden om ze af te koelen en om zichzelf te verfrissen in de beek Kisjon. Toen zei de Heilige, gezegend zij Hij: Kom lever je pand in. Dadelijk spoelde de beek Kisjon hen weg en wierp hen in de zee, zoals er staat geschreven: De beek Kisjon spoelde hen weg, die oude beek (Sjof. 5:21). Wat betekent 'die oude beek'? De beek die als zekerheid diende in oude tijden. Op dat moment openden de vissen hun mond en riepen ze uit: *en de waarheid van de Eeuwige houdt altijd stand*.

6 De engel die het speciale toezicht op de zeeën heeft.